

dőtt jogintézmény intenzív hatást gyakorolt a római jog egészére, kitüntetett pozíciót rögzített be a kártérítési jog területén (a természetbeni kártérítés csak ilyen módon volt kivitelezhető).¹²⁷

Nem kötelező a *datio in solutum* életbe léptetése pusztán azért, mert a gazdasági tényezők ellehetlenítik az *obligatio* eredetileg meghatározott módon történő megszüntetését. Az adós szabad akarattól ajánlhatja fel az *aliudot*, amit a hitelező ugyancsak szabad akarattól vezérelve fogad el (a felek akaratának törvényi szabályozással való csorbítása nem *datio in solutumot*, hanem annak módosulását eredményezi).

Munkám kezdetén megfogalmazott kérdéseimre – a források és a szakirodalom beható tanulmányozását követően – kielégítő feleleteket próbáltam adni. Gondolatmenetemet az általam legérdekesebbnek vélt hipotézissel zárom, mely a jogtudósok korábbi nézeteinek szintéziséből eredeztethető.

Tényként állapítható meg, hogy a felek érdekei nem sérülhetnek a teljesítés helyetti adás alkalmazásakor. A magánszemélyek életébe *ultima ratio* formájában került be az intézmény. Feltétlenül figyelembe kell venni, hogy milyen helyzetben és milyen fejlettségű volt a Birodalom gazdasága a későcsászárkor idején. *Iustinianus* a maga kora számára akart törvényt alkotni. Beavatkozva a magánviszonyokba intézményesítette a „kényszerítő” teljesítés helyetti adást, ami gyakorlatilag a *datio in solutum* antinómiájának tekinthető. Mikor törvény szabályozza a *datio in solutum* alkalmazását, a felek akaratának háttérbe szorításán túl egyéb egymással összeegyeztethetetlen módosulásokat idéz elő: már az *obligatio* keletkezésekor prognosztizálható, hogy az adós az eredeti szolgáltatás helyett mással fog teljesíteni (ami azonban a *facultas alternativa* ismérve).

A jog alakulása, igazodása a társadalmi és gazdasági igényekhez elkerülhetetlen. Épp ezért a teljesítés helyetti adás intézményes szabályozása dilemmát jelentett az ókori Rómában, és jelent manapság is. Számos modern magánjogi kódex – köztük a *Code Civil* (Art. 1243; *la dation en payement*), a *Código Civil* (Art. 1175; *del pago por cesión de bienes*), a *Bürgerliches Gesetzbuch* (364. § *Annahme an Erfüllung statt*) és a *Codice civile* (Art. 1197; *prestazione in luogo dell'adempimento*) – lapjain a *datio in solutum* továbbélése figyelhető meg.

A *datio in solutumot* vizsgáló, a múlt század alkonyán született magyar nyelvű monográfiák alkotói szorgalmazták az ügylet intézményesítését. Köztudott, hogy történelmünk azon periódusát (a világháborúk közötti gazdasági viszonyok, a gazdasági világválság) sem a gazdasági jólét hatotta át, így a mással való teljesítés ideális opció lehetett volna a korabeli társadalom számára. Polgári Törvénykönyvünk azonban azóta sem tartalmaz teljesítés helyetti adással foglalkozó normát.¹²⁸

Nézetem szerint a jogbiztonság (az *aequitas* érvényre juttatásának megbízatása) ér-

127 POLAY: *i. m.*, 18.

128 Természetesen ez nem azt jelenti, hogy magánjogunk ne ismerné a mással való teljesítés lehetőségét. A *datio in solutum* szerződés módosítás (1959-es Ptk. 240. §; új Ptk. 6:191. §) keretei között manifestálódik a hazai gyakorlatban. Lsd. idevonatkozóan: Fővárosi Ítélet-tábla 15.Gf.40645/2014/5. számú határozatát.

telmében nem lehet a felek szerződési szabadságát törvényileg korlátozni, alárendelni a jogalkotó aktuális gazdasági viszonyokra vonatkozó reflektálásának, következtésképpen a *datio in solutum* kodifikálását célszerűtlennek tartom. A *datio in solutum* – originális kiváltásra tekintettel – jogszabály nem „láncolhatja le”, hiszen oly módon az állam gazdasági teljesítőképességétől függene. Törvénybe íratása két rossz közül való választási lehetőséget hozna magával: vagy nem tartja be az állam a *datio in solutum* szabályait és akkor devalválódik a jogrendszer vagy betartja, de az államcsőddel fenyeget. *Eo ipso* érdemes elkerülni e kényszeredett választási lehetőség felmerülését.

Bízom benne, hogy kutató munkám képes alátámasztani a *datio in solutum* excelláló tulajdonságait a római jog szerződéseinak – vagy akár teljes kötelmi jogi – rendszerében. Annak bemutatása, hogy a modern polgári törvénykönyvekben milyen szerepet kap a *datio in solutum* „utódja” külön kuratást igényel. Az mindenestre megállapítható, hogy a *datio in solutum* üttörő jelentőségűnek bizonyult a *solutio* fejlődésében és az *obligatio* feloldásában, az infláció, a Rómában valamennyi társadalmi réteget érintő hitelkrízis közepete.

Irodalomjegyzék

- ALEXANDER, Alfred: *Datio in solutum und compensatio voluntaria*, Borna-Leipzig, Buchdruckerei Robert Noske 1908
- ALEXANDER, Erich: *Die rechtliche Natur der Erfüllung*, Rostock, Dissertation Rostock 1902
- ARANGIO-RUIZ, Vincenzo: *Istituzioni di Diritto Romano*, Casa Editrice Jovene, Napoli 1991¹⁴
- BELITZ, Hans: *Die Hingabe an Erfüllungstatt nach dem Bürgerlichen Gesetzbuche*, Rostock, Universitäts-Buchdruckerei von Adlers Erben, GmbH 1906
- BENEDEK Ferenc – PÓKECZ KOVÁCS Attila: *Római magánjog*, Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó 2018⁶
- BESSENYŐ András: *Római magánjog – A római magánjog az európai jogi gondolkodás történetében*, Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó 2003³
- BRÓSZ Róbert – PÓLAY Elemér: *Római jog*, Budapest, Tankönyvkiadó 1986⁴
- FÖLDI András: *Kereskedelmi jogintézmények a római jogban*, Budapest, Akadémiai Kiadó 1997
- FÖLDI András: *A jóhiszeműség és tisztesség elve – intézménytörténeti vázlat a római jogból napjainkig*, Budapest, Publicationes Instituti Iuris Romani Budapestinensis 2001
- FÖLDI András – HAMZA Gábor: *A római jog története és intézményei*, Budapest, Eszterházy Károly Egyetem Oktatókutatási és Fejlesztési Intézet 2018²²
- HOMÉROSZ: *Íliász*, Budapest, Európa Könyvkiadó 2012
- KARLOWA, Otto: *Römische Rechtsgeschichte*, Leipzig, Keip Verlag 1901
- MARTON Géza: *A római magánjog elemeinek tankönyve – Intitúciók*, Budapest, Tankönyvkiadó 1957
- MELILLO, Generoso: *In solutum dare: contenuto e dottrine negoziali nell'adempimento*, in: *Atti del Convegno di Studi sul Diritto Romano*, Napoli, Jovene 1970

- MONTIER, Raymond: *Quelques remarques à propos de la dation en paiement en droit romain*, Basel, In: LEWALD, Festschrift H.: *Bei Vollendung d. 40. Amtsjahres als Ordentl. Prof. im Oktober 1953*, Helbing & Lichtenhahn 1953
- NARDI, Enzo: *Radiografia dell'aliud pro alio consentiente creditore in solutum dare*, Milano, Giuffrè Editore 1970
- PÓKECZ Kovács Attila: *A szerződéstől való elállás az adásvétel mellékegyezményeinél a római jogban és továbbélése során*, Pécs, Dialóg Campus Kiadó 2012
- PÓKECZ Kovács Attila: *A gazdasági- és hitelviszonyok megvalósulásának jogi eszközei és közjogi következményei a római köztársaság végén (Kr. e. 49-47)*, In: P. SZABÓ Béla – ÚJVÁRI Emese (szerk.): *Universitas „unius rei” – Tanulmányok a római jog és továbbélése köréből*, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola; Lícium Art 2014
- POLACCO, Vittorio: *Della dazione in pagamento*, Padova, Drucker & Senigaglia 1888
- PÓLAY Elemér: *A datio in solutum*, Miskolc, Miskolci Jogászélet Könyvtára 1938
- SACCOCIO, Antonio: *Aliud pro alio consentiente creditore in solutum dare*, Milano, Giuffrè Editore 2008
- SAVIGNY, Friedrich Karl von: *System des heutigen römischen Rechts*, Berlin, Staatsbibliothek zu Berlin 1840
- SOLAZZI, Sirio: *Note minime sulla datio in solutum*, Milano, Rend. Ist. Lomb. 1928
- STEINER, Hans: *Datio in solutum*, München, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung 1914
- SZEMÉLYI Kálmán: *Római jog (II.)*, Kolozsvár, Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet Rt. 1941²
- SZTEHLO Zoltán: *Két dolgozat a római kötelmi jogból*, Pécs, Berzeviczy Albert Emlékkönyv 1925
- SZTEHLO Zoltán: *A teljesítés fogalmának kialakulása a római jogban*, Miskolc, Miskolci Jogászélet Könyvtára 1928
- Visky Károly: *Spuren der Wirtschaftskrise der Kaiserzeit in den römischen Rechtsquellen*, Bonn, Rudolf Habelt GmbH. 1983.
- WINDSCHEID, Bernhard – KIPP, Theodor: *Lehrbuch des Pandektenrechts*, Düsseldorf, Verlagshandlung von Julius Bubbeus 1906
- ZAFARANA, Valentina: *Datio in solutum – Prospettive storico – Comparative, Diritto civile e commerciale* 2011; <https://www.diritto.it/datio-in-solutum-prospettive-storico-comparativistiche/> (2018.07.17.)
- ZIMMERMANN, Reinhard: *The Law of Obligations – Roman Foundations of the Civilian Tradition*, Oxford, Oxford University Press 1996
- ZLINSZKY János: *Ius privatum – A római magánjog története*, Budapest, Osiris Kiadó 1998.
- C. JULIUS CAESAR: *Commentarii de bello civili*; www.thelatinlibrary.com/caesar/gall3.shtml
- C. SUETONIUS TRANQUILLUS: *Vita Divi Iulii*; <http://www.thelatinlibrary.com/suetonius/suet.caesar.html>

GÖRCS

AZ E

A BÉI

Témave

1. Beve

Kutatás

nyével.

alapján

törvény

bér jár.

például

ár- és bé

közötti

tartása a

ne érvér

elősegíti

sértő) –

bemutat

ismertet

Szövegsé

lásokat,

vezetőve

és jogelv

felül a fő

iskolasz

adminis

lálót kér

esetükbe

érdekébe

25 fizikai

munkah

multidisz

ment szer